

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU - GİRİŞ

TANIM VE ÖZELLİKLER

- Kıymetli evrakın bir senettir.
- Hak ve senet birbirine sıkı sıkıya bağlanmıştır. Senette yer alan hakkın talebi için senedin ibrazı, hakkın devri için de senedin devri gerekir
- Senette yer alan hak, özel hukuk alanına giren ve parasal değeri bulunan bir hak olmalıdır.
- Kıymetli evrak bir borcun ikrarını içeren, nitelikli bir borç senedir.

BORÇLUNUN HUKUKİ DURUMU

Kıymetli evrak borçlusunun borcundan kurtulması için bazı şartlara uyması gerekir. Bu şartlara uymama durumunda, borçlu mükerrer ödeme riski ile karşılaşır.

Bu şartlar şunlardır:

- Senedin geri alınması gerekir
- Senet vadesinde ödenmelidir.
- Borçlu, borcunu, hileli veya ağır kusurlu davranmadan;
- senetten şeklen hak sahibi olduğu anlaşılan kişiye ödemelidir.

KIYMETLİ EVRAKIN SINIFLANDIRILMASI

Senette Bulunan Hak Bakımından Yapılan Ayrım

1. Alacak Senetleri

Alacak hakkını temsil ederler. Kambiyo senetleri (çek, bono, poliçe) ve tahviller bu niteliktedir.

2. Emtia Senetleri

Emtia üzerinde aynı hak türünden (mülkiyet/rehin) bir hakkı içerirler. Örneğin, makbuz senedi ve varant

3. Hisse Senetleri

Sadece anonim şirketlerle sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler hisse senedi çıkarabilir. Bunlar ortaklık hakkı verir. Böylece, hisse senedi sahibi ortaklık haklarından faydalanır.

4. Katılma Senetleri

Bir şirketin sadece kâr payına, tasfiye bakiyesine katılma hakkı veren senetlerdir. Ortaklık hakkı ya da alacak hakkı vermez. Örneğin, anonim şirketlerdeki intifa senetleri.

Kamu Güvenliğine Sahip Olup Olmama Bakımından Yapılan Ayrım

Devralanın, devredenin yetkili olduğuna ve senetteki hakkın varlığına duyduğu inancın korunduğu senetlere kamu güvenliğini haiz senetler denir. Senedin kamu itimadına mazhar olmasının en önemli sonucu borçlunun iyi niyetli hamile karşı nisbi defileri ileri sürememesidir. Hamiline ve emre yazılı kıymetli evrak, kamu güvenliğini haiz olma bakımından en güçlü kıymetli evraktır. Devralanın senet metnine olan inancının ve iyi niyetinin korunmadığı, ona devreden kişiye karşı ileri sürülebilen tüm def'ilerin kendisine karşı da ileri sürülebildiği kıymetli evrak türüdür. Nâma yazılı kıymetli evrak bu türdedir.

Düzenlemelerine Sebep Olan Hukuki Muamele İle Olan İlgisine Göre Ayrım

1. İlli (Sebebe Bağlı) Kıymetli Evrak

Bazı senetlerde asıl borç ilişkisindeki geçersizlik senetteki hakkı da geçersiz kılar. Örneğin bir anonim şirket ortağı şirketten çıkarılsa, ismi pay defterinden silinse elindeki hisse senedi de geçerliliğini kaybedecektir.

2. Mücerret (Soyut) Kıymetli Evrak

Bu tür kıymetli evrakta, temel ilişkideki geçersizlik senedi etkilemez çünkü senet ondan bağımsızdır. Örneğin kambiyo senetleri

Kurucu - Bildirici Kıymetli Evrak

Senedin düzenlenmesi, senetteki hakkın doğması yönünden zorunlu ise bu tür senetlere **kurucu kıymetli evrak** denir. Örneğin kambiyo senetleri kurucu niteliklidir. **Bildirici kıymetli evrakta**, düzenlenen evrak, sadece daha önce doğmuş bu hakkı bildirmektedir. Örneğin, anonim şirketlerde hisse senetleri

İhraç Bakımından Ayrım

Seri halde çıkarılan kıymetli evraklar, bir makine vasıtasıyla seri halde oluşturulur. Hisse senetleri, tahviller matbaada basılır. Tek tek çıkarılan kıymetli evrakların oluşturulabilmesi için düzenleyenin ıslak imzası aranır. Poliçe, bono ve çek bu türden kıymetli evraklardır.

Devir Şekline Göre Ayrım

Nama yazılı, Emre Yazılı ve Hamiline yazılı kıymetli evrak

	NAMA YAZILI KIYMETLİ EVRAK	EMRE YAZILI KIYMETLİ EVRAK	HAMİLİNE YAZILI KIY. EVRAK
NEDİR?	Nâma yazılı olup onun emrine kaydını ihtiva etmeyen ve kanunen de emre yazılı sayılmayan senetlerdir.	Bir kişinin emrine düzenlenen (iradi emre yazılı senet) veya kanunen emre yazılı sayılan senetlerdir.	Senedin metin veya şeklinden, hamili kim ise o kimsenin hak sahibi sayılacağı anlaşılan kıymetli evrak, hamilinedir.
NASIL DEVREDİLİR?	Nâma yazılı senetlerin devri, <i>devir beyanı (alacağın temliki) ve senedin teslimi (zilyetliğin devri) ile yapılır.</i> Bu devir beyanı kıymetli evrakın üzerine yapılabileceği gibi ayrı bir kâğıt üzerine de (alonj) yapılabilir.	Bu senetler <i>ciro ve senedin teslimi</i> ile devrolunabilir. Borçlu senette şeklen hak sahibi görünen (düzgün ciro zincirinden hak sahibi olduğu anlaşılan) kişiye ödemede bulunmalıdır. Borçlunun cirolardaki imzaların sıhhatini araştırma yükümlülüğü yoktur.	Bu evrak, başka şekil şartına bağlı kalınmaksızın <i>senedin teslimiyle</i> devredilmiş olur. Uydulamada hamiline yazılı çekler ciro edilmektedir. Bunun amacı müracaat borçlusu sayısını arttırmaktır.
DEFİLER NELERDİR?	Def’i; bir borçlunun borcunu, kesin veya geçici olarak, tamamen veya kısmen yerine getirmekten kaçınmak için dayandığı hukuki nedenlerdir. Alacağın temlikine göre devredildiğinden borçlu yeni hamile, eskisine karşı sahip olduğu tüm def’ileri ileri sürebilecektir.	<i>a. Senet Metninden Anlaşılan Def’iler</i> Emre yazılı senetlerde borçlunun, senetten anlaşılan def’iyi alacaklıya karşı ileri sürmesi doğaldır. Zira alacaklı, senedi görerek almıştır. Bu nedenle kendisine karşı ileri sürülen def’ileri bilmekte veya bilmek zorundadır. <i>b. Senetteki Taahhüdün Hükümsüzlüğüne İlişkin Def’iler</i> Senet tamamıyla hükümsüz olmaz. Sadece o senetle taahhüt altına giren şahsın taahhüdü geçersiz olur. Bu durum sadece belli kişilere karşı ileri sürülebilir (nisbi def’i). Ancak dört hâlde bu tür def’iler mutlak etkiye sahip olurlar ve herkese karşı ileri sürülebilirler (sadece hükümsüzlük nedeni kendi kişiliğinde doğan kişi tarafından herkese karşı ileri sürülebilir). Bu hâller; “imza sahibinin ehliyetsizliği”, “temsil yetkisinin bulunmaması”, “imzanın sahte olması” ve “imzanın zorla attırılmış olması” dır.	Hamile yazılı senetlerde def’iler, esas itibariyle emre yazılı senetlerdeki gibidir. Ancak bu defilere iki adet farklı defi eklenmiştir. Buna göre, ilk olarak, senedin, borçlunun rızası hilafına tedavüle çıkarıldığı yolunda bir defi ileri sürülemez. İkinci olarak ise, hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı, anaparanın ödendiği defi ileri sürülemez.
Kanunen Emre Yazılı Kıymetli Evrak Nama Yazılı Düzenlenebilir mi?	Kanunen emre yazılı bir senedin nâma yazılı hâle gelebilmesi için keşidecisi tarafından menfi emre kaydı (örneğin, ciro edilemez, nam yazılıdır, emre yazılı değildir vb.) getirilmelidir. İşbu bono karşılığında Leyla Levent'e 1.000-TL ödeyeceğim. .../.../2014 <i>imza Keşideci</i> Ciro Edilemez (<i>imza Keşideci</i>)	<i>c. Şahsi Def’iler</i> Borçlunun belli bir alacaklıyla arasındaki özel ilişkiden doğan def’ilerdir. Bunlar kural olarak sadece ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilir. Fakat hamilin senedi iktisap ederek bilerek keşidecinin zararına hareket etmiş olması halinde bu şahsi defiler hamile karşı da ileri sürülebilir	
Eksik Nama Yazılı Kıymetli Evrak Nedir?	Nâma yazılı senet içinde, “ <i>Leyla Levent’e veya hamiline ödeyiniz</i> ” gibi ibare yazılarak yapılır. Böylece, borçlu senet bedelini senedi ibraz eden her hamiline ödemek hakkını saklı tutmuş olur. TTK’ye göre, "Hamiline" kelimesinin yahut buna benzer diğer bir tabirin ilavesiyle düzenlenen çek, hamile yazılı bir çek sayılır. Bu nedenle çekte eksik nama yazılı çek düzenlemez. Zira, hamiline ibaresi geçtiği için o çek artık hamiline yazılı çektir.		

<u>Örnek Bir Nama Yazılı Kıymetli Evrak</u>	<u>Örnek Bir Emre Yazılı Kıymetli Evrak</u>	<u>Örnek Bir Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak</u>
Sayın Muhatap, işbu poliçe karşılığında Lehdar'a, 10.04.2015 tarihinde 10.000-TL ödeyiniz. 12.01.2015 <i>İmza Keşideci</i> Keşide Yeri: ANKARA Ödeme Yeri: ANKARA Ciro edilemez; <i>imza Keşideci</i>	İşbu bono karşılığında Lehdara 10.04.2015 tarihinde 10.000-TL ödeyeceğim. 12.01.2015 <i>İmza</i> <i>Keşideci</i> Keşide Yeri: ANKARA Ödeme Yeri: ANKARA	Sayın X Bankası A.Ş., işbu çek karşılığında HAMİLİNE 10.000-TL ödeyiniz. 12.01.20015 <i>İmza</i> <i>Keşideci</i> Keşide Yeri: ANKARA Ödeme Yeri: ANKARA

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

GENEL OLARAK

Zayi olma, senedin kaybolması, konulduğu yerin bilinmemesi, yok olması, yanması, çalınması gibi odluları kapsamaktadır. İptal ise, yitirilen senedin geçersizliğinin mahkeme kararıyla açıklanmasıdır.

EMRE YAZILI SENETLERİN İPTALİ

1. ÖDEME YASAĞI

Senet bedelinin hak sahihi olmayan kimselere ödenmesini önlemek için yapılacak ilk iş bir ödeme yasağı talep etmektir. Rızası olmadan polişe elinden çıkan kimse bu talepte bulunur. Yetkili mahkeme, ödeme yerindeki veya davacının yerleşim yerindeki mahkemedir.

HAMİLİNE YAZILI SENETLERİN İPTALİ

Emre yazılı kıymetli evrakın iptalinden farklı olarak, burada öncelikle iptal davası açılır. Bu dava açıldıktan sonra ödeme yasağı talep edilir. Yetkili mahkeme, borçlunun yerleşim yeri mahkemesi ve hisse senetleri hakkında ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir.

İptal davası açıldıktan sonra, mahkeme senedin getirilmesi için ticaret sicil gazetesinde ilan yapar. Bu ilan en az 6 süreyle ve 3 defa yapılır.

NAMA YAZILI SENETLERİN İPTALİ

Nâma yazılı senetler aksine hüküm olmadıkça hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin kurallar gereğince iptal olunurlar. Yetkili mahkeme, borçlunun yerleşim yeri mahkemesidir

**Nâma yazılı kambiyo senetleri, emre yazılı senetler gibi iptal olunur.

** Nâma yazılı ipotekli borç ve irad senetleri ise Medeni Kanun'daki özel hükümlere tabiridir.

2. DAVA AŞAMASI

İSTİRDAT DAVASI

Senedin kimin elinde olduğu biliniyorsa istirdat davası açılır. Davacı, senedin rızası dışında elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın kötüniyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmesi gerekir. Hamilin, senedi iyi niyetle devraldığı anlaşıldığı takdirde, iade mükellefiyeti yoktur.

İPTAL DAVASI

İptal Davasının Şartları Nelerdir?

Senedin kimin elinde olduğu bilinmiyorsa iptal davası açmak gerekir. bu davanın açılabilmesi için şu şartlar gerçekleşmelidir; 1)Senedin zayi olması gerekir. 2) Senette müdemiç hakkın varlığının devam etmesi 3)Davacının, senetteki hakkın alacaklısı sıfatını taşıması gerekir. 4) Senet zilyetliğinin yeniden iktisabının mümkün olmaması gerekir. 5) İptali istenen senedin iptalinin mümkün olması gerekir

Süreç Nasıldır?

Dava açılınca mahkeme senedin mahkemeye getirilmesi için ilanla davet yapar. Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde, en az 3 ay ve en çok bir yıllık süre ile, üç kere ilânla davet eder. Bu ilanlar sonucunda senet getirilirse, mahkeme iptal talebinde bulunan kişiye istirdat davası açması için süre verir. Bu sürede dava açılmazsa mahkeme borçlu için koyduğu ödeme yasağını kaldırır. İlanlar sonucunda senet getirilmez ise mahkeme iptal kararı verir.

İptal Kararının Sonuçları Nelerdir?

Bu karar, hak sahipliğinin teşhisine imkân verir. Böylece mahkeme kararı elinde olan kişi senetteki hakkın sahibi olarak kabul edilir. Artık senedi borçluya ibraz edene borç ödenmez. Zira senedin teşhis fonksiyonunun ortadan kalkmıştır. Bu karar sonucunda ya hak senetsiz olarak talep edilir veya alacaklı yeni bir senet düzenlemesini talep edebilir. Ancak, bu karar, lehine iptal kararı verilenin maddi hukuk anlamında hak sahibi olduğunu göstermez. Mesela iptal kararı davacının maddi hukuk açısından alacaklı olduğunu göstermez. Aynı şekilde, bu kararlar senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin hakkının sona erdiği, davacının hak sahibi olduğu sonucuna varılamaz. Bunun sonucu olarak, iptal kararı verilmiş olması mevcut defilerin borçlu tarafından ileri sürülmesini etkilemez. Önemle belirtilmelidir ki, iptal kararı, senedin asli borçlusuna karşı uygulanabilir. Müracaat borçlularına başvuru hakkı vermez.

KAMBIYO SENETLERİ

KAMBIYO SENETLERİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Kambiyo senetleri TTK’de sınırlı sayıda (numeraus clauses) gösterilmiştir. Buna göre kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten ibarettir
2. Kambiyo senetleri ihdasi (kurucu) kıymetli evraktır.
3. Kambiyo senetleri mücerret (sebepten soyut) kıymetli evraktır.
4. Kambiyo senetleri kanunen emre yazılıdır. Dolayısıyla açıkça emre kaydını ihtiva etmese bile emre yazılı kabul edilirler.
5. Kambiyo senetleri bir alacak hakkını ihtiva eder.
6. Özellikli şekil şartlarına tabidirler.
7. Kambiyo senetlerinde müteselsil borçluluk esası vardır. Senette imzası olan herkes, senedin ödenememesinden dolayı hamile karşı müteselsilen sorumludur. Ancak bu sorumluluk ya tamamen ya da kısmen kaldırılabilir. Örneğin; ademi tediye kaydı (*cirantanın tarafından konulan*)
8. Kambiyo senetlerinde “imzaların istiklali” geçerlidir
9. Kambiyo senedi emre ve hamiline düzenlenmiş olmak kaydıyla kamu güvenliğine sahip sayılır.

AMBIYO SENETLERİNDE EHLİYE

1. Kural olarak tam ehliyetliler kambiyo senedi düzenleyebilir.
2. Tüzel kişiler zorunlu organlara sahip olunca kambiyo senedi düzenleyebilirler.
3. Küçükler ve kısıtlılar, kanuni temsilcileri vasıtasıyla kambiyo taahhüdü altına girerler.
4. Vesayet altında bulunan kişi, SHM'nin izniyle bir meslek ya da sanatla uğraşıyorsa, ***bu işle alâkalı olmak*** üzere kambiyo senedi düzenleyebilirler.
5. Ehliyet milli kanuna göre tespit olunacaktır. Bu nedenle, kambiyo senetlerinde keşide yerinin gösterilmesi zorunlu unsurdur.
6. Ehliyetin kambiyo senedi verildiği anda yani tedavüle çıkarıldığı anda mevcut olması gerekmektedir.

AMBIYO SENETLERİNDE İMZ

1. Kambiyo senedi üzerinde yazıların el yazısıyla yazılması gerekir.
2. El yazısıyla imza atmayanların temsilci vasıtasıyla senet düzenlemeleri mümkündür.
3. Âmaların el yazısıyla attıkları imzaların noter tarafından usulen tasdik edilmiş imzaları olması gerektiğine ilişkin düzenlemeler 5378 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.
4. Usulen tasdik edilmiş olsa bile mekanik vasıtayla (*damga, mühür, kaşe vb.*) ve parmak basma yoluyla kambiyo senedi imzalamak mümkün değildir.

KAMBIYO SENETLERİNDE TEMSİL

1. Temsilci vasıtasıyla kambiyo senedi düzenlenmesi mümkündür. Örneğin, ticari mümessil özel yetki almadan kambiyo senedi düzenleyebilir. Ticari vekilin kambiyo senedi düzenleyebilmesi için ise özel yetki alması gerekir.
2. Temsil yetkisi olmadığı hâlde temsilci gibi senet düzenleyen kimse, o senetten bizzat sorumlu olur. Yetkisiz temsilcinin senet bedelinden bizzat sorumlu olabilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekir. 1. Senedi imzalayanın temsil yetkisinin olmaması veya yetkisini aşması gerekir. 2. Temsilcinin kendi imzasını senet üzerine atmış olması gerekir. 3. Alacaklının durumu bilmemesi gerekir. 4.Yetkisiz temsilcinin fiil ehliyetine sahip olması gerekir.
3. Yani yetkisiz temsilcinin senet bedelini ödediği takdirde alacaklıya halef olması söz konusu değildir.

POLİÇE

POLİÇE NEDİR?

Keşidecinin, muhataba yönelik olarak, poliçede gösterilen lehtara veya emrine, vadede belirli bir meblağı ödeme emrini, kanunun aradığı şekil şartlarını yerine getirmek kaydıyla verdiği senettir

POLİÇENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Nitelikli havaledir.

POLİÇENİN İKTİSADİ MAHİYETİ

Kredi vasıtasıdır.

ŞEKİL ŞARTLARI

1. Metnin içinde poliçe kelimesi bulunmalıdır

- Türkçeden başka dilde yazılmışsa, o dilde poliçeye karşılık gelen sözcük yazılmalıdır.
- Diğer bütün unsurlar tamam ancak poliçe kelimesi yoksa senet emre yazılı havaledir.

2. Belirli bir meblağın kayıtsız şartsız havalesi

- Faiz şartı muayyenliği etkiler. Sadece görüldüğünde ve görüldükten belli süre sonra ödenecek vadeli senetlerde koyulabilir.
- Bedel yabancı para cinsinden gösterilebilir. Ancak TL olarak ödenir. Aynı cins ödeme istenirse efektif ödeme kaydı konmalıdır.
- Yazı ve rakamla yazılan bedeller arasındaki farklılıkta yazıya; diğer durumlarda küçük olan miktara itibar edilir.

3. Muhatabın adı-soyadı

- Birden fazla muhatap gösterilebilir. Alternatifli muhatap gösterilemez. Muhataap hayali olabilir.

4. Vade

- Zorunlu şart değildir.

5. Ödeme yeri

- Açıkça yazılmamış ise, muhatabın yanına bakılır. Orada da bir yer yazılmamış ise poliçe geçersiz olur.

6. Lehdar

- Birden fazla lehdar gösterilebilir. Keşideci veya muhatap da lehdar olarak gösterilebilir.

7. Keşide yeri

- Açıkça yazılmamış ise keşidecinin yanına bakılır. Orada da bir yer yazılmamış ise poliçe geçersiz olur.

8. Keşide tarihi

9. Keşidecinin imzası

Poliçede dört tür vade söz konusudur. Bu vade türleri dışında vade türü yaratılmaz. Bunlar:

1. Belirli günde 2. Keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek vade 3. Görüldüğünde ödenecek vade ve 4. Görüldükten belli süre sonra ödenecek vadedir.

POLİÇEDE KABUL

[illegible]

CİRO

CİRO NEDİR?

Emre yazılı senetlerdeki hakkın devrine yönelik bir irade beyanıdır

Alacağın temlikinden farklı olarak ciroda hamil senetten doğan hakları devreder bu nedenle borçlu eski hamile karşı haiz olduğu şahsi def'i haklarını yeni hamile karşı ileri süremez

CİROYU KİM YAPAR?

Senet üçüncü kişilere ciro edilebileceği gibi poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın muhataba, keşideciye, önceki cirantalar ve avaliste ciro edilebilir (geriye ciro)

CİRO NEREYE YAPILIR?

CİRO SENEDİN ARKA VEYA ÖN TARAFINA YA DA ALONJA YAPILIR.

CİRO NASIL YAPILIR?

Cironun kayıtsız şartsız yapılması gerekir. Cironun tâbi tutulduğu şartlar yazılmamış sayılır.

Kısmi ciro batıldır.

Ciro el yazısı ile yapılır.

Ciroda tarih ve adres ibarelerinin bulunması gerekli değildir.

CİRO SÜRESİ

Ciro, ödeme gününü takip eden 2 işgünü cirolanabilir.

Süresinden sonra yapılan ciro alacağın temlik hükümlerini doğurur (Gecikmiş ciro)

CİRONUN YASAKLANMASI MÜMKÜN MÜDÜR?

Keşideci ve cirantalar ciro yapılmasını yasaklayabilir. Keşideci yasaklar ise poliçe nama yazılı hale gelir. Cirantalar yasaklar ise, yasağı getiren ciranta senedin sonradan ciro edildiği kişilere karşı sorumlu olmaz.

CİRO TÜRLERİ

TEMLİK CİROSU

POLİÇEDEN DOĞAN TÜM HAKLARI DEVREDER.

Başka bir amaçla yapıldığı ciro şerhinden anlaşılmadıkça her ciro temlik cirosu sayılır.

Tam ciro ve beyaz ciro şeklinde yapılabilir.

Temlik, teşhis ve teminat fonksiyonu vardır.

Temlik cirosuyla senedi alan, her türlü ciroyu yapabilir.

TAHSİL CİROSU

Poliçeyi tahsil yetkisi vermektedir.

Ciroya, "temsilen, bedeli kabz içindir" vs. ifadeler yazılarak yapılır.

Tahsil cirosuyla verilen yetki, cirantanın ölümü, medeni haklarını kullanma ehliyetini kaybetmesi hâllerinde sona ermez

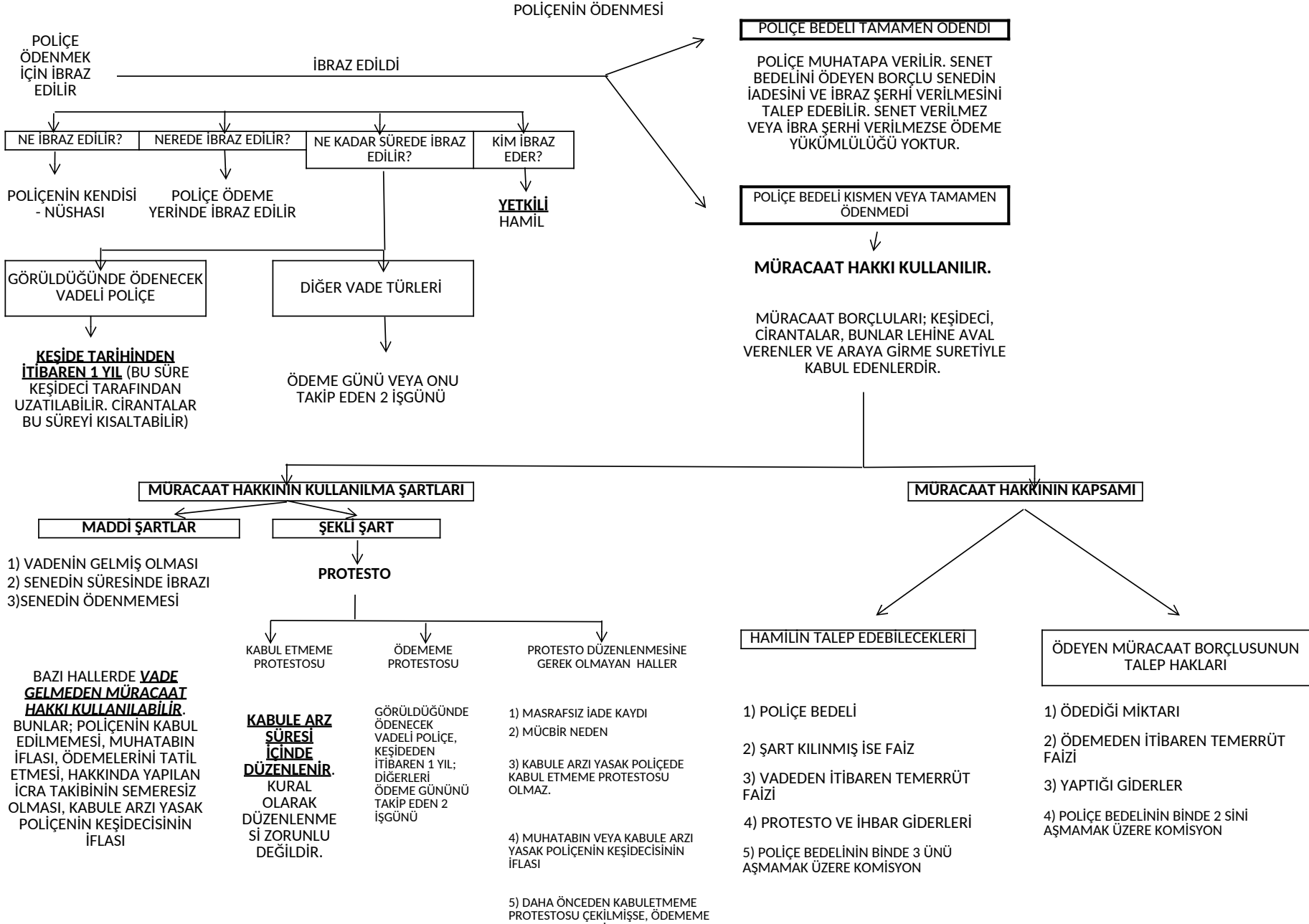
Tahsilci cirosuyla senedi devralan sadece tahsil

REHİN CİROSU

Ciroya, "bedeli teminattır, rehin içindir" vs. yazılarak yapılır.

Rehin cirosunda hamil, senetten doğan hakları (rehin amacı doğrultusunda) kendi adına kullanmaktadır

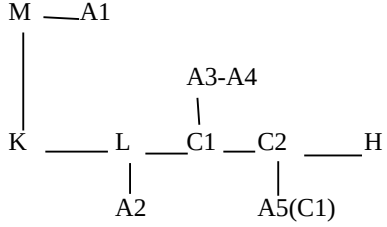
Senedi bu ciro ile alan ancak tahsil cirosu yapabilir.

POLİÇEDE AVAL

AVAL NEDİR?

Avâl, poliçede sorumluluk taşıyan kişiler lehine verilmiş bir tür

Poliçe ilişkisinde daha önce yer almayan kişiler avâl verebileceği gibi; zaten poliçede imzası bulunan ve bu nedenle borçlu sıfatını haiz olanlar da avâl verebilir. Borçlu sıfatına sahip olan herkes lehine avâl verilebilir. Bu nedenle, sorumlulukları kaldırılmış kimseler lehine aval verilemez. Bir senet borçlusu lehine birden fazla avâl verilebilir. Ayrıca aval verene de aval verilebilir.

AVÂL VE KEFALET ARASINDAKİ FARKLAR

1. Lehine avâl verdiği kişinin borcu şekil dışındaki bir nedenle geçersiz olsa da avâlistin borcu devam eder. Buna karşın asıl borcun geçersiz olması kefilin borcunu sona erdirir.

2. Avâl poliçeye (ya da alonja) yazılır. Kefalet için ayrı yazılı kefalet sözleşmesi yapılmalıdır.

3. Kefilin asıl borçluya ait def'ileri ileri sürme hakkı ve mükellefiyeti varken; avâlist, lehine avâl verdiği kişinin def'ilerini kullanamaz.

4. Kefil, borcu ödediğinde asıl borçlunun haklarına halef olur, avalist ise sadece rücu imkânına sahiptir.

5. Aval verenin sorumluluğu müteselsil sorumluluktur. Halbuki, kefalette önce asıl borçluya müracaat etmek mecburiyeti vardır.

AVAL KARİNESİ

Poliçenin ön yüzüne atılmış imzalar, keşideci ve muhatabın ki hariç, avâl sayılır. Avâlin kimin lehine verildiği belli değilse keşideci lehine avâl sayılır. (sadece imzadan ibaret bir aval poliçenin ön yüzünde mümkündür). Bu karinenin aksini ispat mümkün değildir.

Muhatabın imzası
Sayın Muhatap, işbu poliçe karşılığında Lehdar'a 10.000-TL ödeyiniz. 10.04.2014

Keşidecinin imzası

İmza (??)

** Yukarıdaki örnekte poliçenin zorunlu unsurları varsayılmıştır.

AVALIN HÜKÜMLERİ

1. Avalist kimin lehine aval vermiş ise, onun gibi sorumlu olur.

2. Poliçenin tamamen geçersiz olması hâlinde avâlistin borcu da sona erer

3. Avâlist senet hamiline karşı diğer sorumlularla beraber müseselsil borçlu sıfatıyla sorumlu olur

4. Hamilin süresi içinde poliçeyi ibraz etmemek veya protesto düzenletmemek sebebiyle müracaat hakkını kaybetmesi halinde de aval verenin (muhatap dışındakilere) borcu düşer

5. Poliçenin ziyayı halinde de aval verenin borcu son bulur.

6. Alacaklının, lehine aval verilene ibra etmesi halinde, aval veren sorumluluktan kurtulmaz.

POLİÇEYE İLİŞKİN KAYITLAR

POLİÇEYE KONULABİLECEK KAYITLAR

1. **Bedel Kaydı (Valuta Kaydı)** : Bu kayıt keşideci ile lehtar arasındaki bedel ilişkisini gösteren, “bedeli nakden alınmıştır”, “bedeli tahsildedir”, “bedeli malen alınmıştır” veya benzeri bir kayıttır. Bu tür bir kaydın poliçeye konulmasının sebebi, poliçeyi keşideci verirken karşılığının mal veya nakit olarak ödenmiş olduğunun gösterilmesidir.

2. **İhbar (Avizo) Kaydı** : Bu kayıt, keşideci ile muhatap arasındaki ilişkiyi gösteren vâki işaret ya da benzeri bir ifadedir. Bu hâlde, muhatap, keşideciden böyle bir işaret gelmeden senet hamiline ödeme yapamaz. Ödeme yaparsa, bu miktarı keşidecinin hesabından düşüremez.

3. **Provizyon Kaydı** : Bu kayıt, keşideci ile muhatap arasındaki karşılık ilişkisini gösteren, “hesabımdan ödeyiniz”, “ödeyiniz veya hesabıma geçiriniz” veya benzeri bir ifadedir. Poliçede ödenmesi gereken miktar zaten muayyendir ve provizyon kaydının amacı işte bu ödenimin nereden yapılması gerektiğini muhataba göstermektir.

4. **Diğer Kayıtlar** : Efektif ödeme kaydı, görüldüğünde ve görüldükten belli süre sonra ödenecek poliçelerde faiz kaydı, menfi emre kaydı, ademi mesuliyet (*kabul edilmemeden sorumsuzluk*) kaydı, masrafsız iade (*franko*) kaydı, aval kaydı, retret kaydı, karşılığın devri kaydı, nüsha tanzimine ilişkin kayıt, yetki kaydı, tahkim kaydı.

YAZILMAMIŞ SAYILACAK KAYITLAR

Belirli günde veya keşide tarihinden belirli süre sonra ödenecek poliçelerde faiz kaydı, ademi tediye (*keşidecinin ödememeden sorumlu olmayacağına dair kayıt*), muacceliyet kaydı, cezai şart, vekâlet ücreti, manevi tazminat kaydı.

Muhatabın kabul imzası

Vade:

10.05.2014

Sayın Muhatap, işbu poliçe karşılığında, Lehtar'a **%10 faiziyle** 10.000-TL ödeyiniz. İşbu poliçe ödenmediğinde diğer poliçeler de **muaccel** olacaktır. Poliçenin ödenmemesi durumunda borçlu, poliçe bdelinin **%5 oranında cezai şart** ödemeyi kabul ve taahhüt eder. 10.04.2014

Keşidecinin İmzası

İşbu senet ödenmezse sorumlu değilim
İmza Keşideci

* Zorunlu unsurların var olduğu kabul edilmiştir

POLİÇEYİ GEÇERSİZ HALE GETİREN KAYIT

Poliçedeki havale şarta bağlanmışsa poliçe geçersiz hâle gelir.

Sayın Muhatap, İşbu poliçe karşılığında, Lehtar'a **10.01.2014 tarihli sözleşmeyi ifa ederse,** 10.000-TL ödeyiniz. 10.02.2014

İmza Keşideci

* Zorunlu unsurların var olduğu kabul edilmiştir

Sayın Muhatap, işbu poliçe karşılığında, Lehtar'a **%10 faiziyle aynen** 10.000 Amerikan Doları ödeyiniz. **Bedeli malen alınmıştır.** Sayın Muhatap, **12345 numaralı hesabımdan ödeyiniz.** 10.04.2014

Keşideci İmzası

Ciro edilemez (imza Keşideci)

Masrafsız İade (imza Keşideci)

Kabul edilmez sorumlu değilim (imza Ciranta/Keşideci/Avalist)

Ödenmezse sorumlu değilim (imza Ciranta)

** Zorunlu unsurların var olduğu kabul edilmiştir.

ÇEK

ÇEKİN İKTİSADİ VE HUKUK NİTELİĞİ

Çek, **iktisadi açıdan**, hesap sahibinin (keşidecinin) bir diğer kişiye (muhatap) tevdi ettiği para üzerinde doğrudan tasarruf etmesine olanak sağlayan ve böylece bir üçüncü kişiye (lehtar) çeşitli ilişkilerden kaynaklanan para borcunu ifa etmesine yardımcı olan bir ödeme aracıdır.

Çekin (**hukuki açıdan**) temelinde poliçede olduğu gibi bir (nitelikli) havale ilişkisi yatmaktadır. Çek ilişkisinde üçlü bir ilişki ile karşılaşılmaktadır. Keşideci, muhataba, lehtara ya da çeki ondan devralan hamile, belirli bir bedeli ödeme, aynı zamanda hamile de çek bedelini muhataptan alma yetkisi vermektedir.

ÇEK VE POLİÇE ARASINDAKİ FARKLAR

- Çekte muhatap ancak bir banka olabilir.
- Poliçenin aksine çekte kabul yoktur.
- Poliçeden farklı olarak çek hamiline düzenlenebilmektedir
- Çekte vade yoktur.
- Poliçeden farklı olarak suret tanzimi mümkün değildir ve araya girme söz konusu olmaz.

ÇEKİN ZORUNLU UNSURLARI

- Çek kelimesi
- Muayyen bir meblağın kayıtsız şartsız havalesi
- Muhatabın ticaret unvanı
- Keşide tarihi
- Keşidecinin imzası
- Keşide yeri
- Ödeme yeri
- Kare Kod
- Banka tarafından verilen seri numarası

Çek Kanununa göre, çek defterinin her bir yaprağına; çek hesabının numarası, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası yazılır. Ancak, TTK'deki unsurları taşıması kaydıyla, çekin, bu maddede yer alan koşullara aykırı olması geçerliliğini etkilemez.

ÇEKİN DEVRİ

1. Nama Yazılı Çeklerin Devri

Alacağın temlik ve senedin teslimi

2. Emre Yazılı Çeklerin Devri

Ciro ve senedin teslimi ile devredilir. Muhataba yapılan ciro makbuz hükmündedir. Muhatabın ciro su ise bătıldır. Çekte rehin ciro su olmaz.

3. Hamiline yazılı çeklerin devri

Hamile yazılı çek zilyedliğin devri yoluyla devredilebilir. Ancak hamile yazılı çekin, ciro ve teslim yoluyla devredilmesi de mümkündür. Fakat, hamile yazılı çek ciro ve teslimle devredilse bile emre yazılı çek niteliği kazanmaz. Bu cironun tek fonksiyonu “teminat fonksiyonu”dur (Topal Ciro).

ÇEKTE İBRAZ SÜRELERİ

NELERDİR?

- Aynı yerde keşide edilen ve aynı yerde ödenecek çekler **10 gün**
- Farklı yerde keşide edilip farklı yerde ödenecek çekler **1 ay**
- Türkiye’de keşide edilen çek, başka bir yerde ve fakat aynı kuta üzerindeki bir ülkede ödenecekse **1 ay**
- Bir Avrupa ülkesinde keşide edilip de Akdeniz’e sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve keza Akdeniz’e sahili bulunan bir ülkede çekilip de Avrupa ülkesinde ödenecek çekler, aynı kıtada keşide edilmiş ve ödenmesi şart kılınmış çek sayılır ve süre yine **1 aydır**

- Bir kıtada keşide edilen çek başka bir kıtada ödenecekse **3 ay** içinde muhatap bankaya ibraz edilmelidir.

İBRAZ SÜRELERİNİN ÖNEMİ

Çekler bu süreler içinde ibraz edilmediği takdirde, keşideci çekten rücu edilebilir (cayabilir), keşideci çekten rücu etmediği takdirde, muhatap süresinin geçmiş olmasına rağmen ödemede bulunabilir. İbraz süresinin sonu zamanaşımının başlangıcıdır. Müracaat hakkının kullanılabilmesi için çekin ibraz süresi içinde ibraz edilmiş olması gereklidir. Bu nedenle bu süreler hak düşürücü sürelerdir. Eğer çek ibraz süresi içinde ibraz edilmemiş ise karşılıksız çek keşide etme de oluşmayacaktır. Ayrıca teyitli çekte bloke ibraz süresi içinde hüküm ifade eder. İbraz süresinin geçmesinden sonra yapılan ciro alacağın temlik hükmündedir.

ÇEKTEN CAYMA

TTK’ye göre, çekten cayma, ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder. Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra dahi çeki ödeyebilir.

TEYİTLİ ÇEK

Teyitli çek TTK’de düzenlenmemiştir. Bu tür çek Yargıtay ve öğreti tarafından kabul edilmektedir. Muhatap banka, çek üzerine “görölmüştür”, “karşılığı vardır” gibi kayıtlar düşer. Bunların anlamı, muhatap bankanın ibraz sürelerince provizyonu hamil lehine bloke edeceği merkezindedir. Bu suretle hamil, ibraz süreleri içinde çekin karşılığının bulunduğunu bilmiş olur. Bu çeklere “teyitli çek” denir.

ÖZEL ÇEK TÜRLERİ

ÇİZGİLİ ÇEK

Çizgili çek, muhatap banka tarafından ancak bir bankaya veya muhatabın bir müşterisine ödenebilir. Çizgili çek nakden ödemeyi ortadan kaldırmaz. Çeki keşidecisi veya hamili çizgileyebilir. Çekin çizilmesi, senedin ön yüzüne birbirine paralel iki çizgi çekmek suretiyle olur. o Çekin üzerine çekilen iki çizgi arasında hiçbir işaret konmamış veya “banka” kelimesi veya buna benzer bir ibare konmuş ise – UMUMİ ÇİZGİLİ ÇEK; o İki çizgi arasına muayyen bir bankanın ismi yazılmış ise – HUSUSİ ÇİZGİLİ ÇEK

MAHSUP ÇEKİ

Çekler nakden ödenebileceği gibi, kayden de ödenebilir. Çekin üzerine “hesabına geçirilecektir” ibaresi eğik ve uzun olarak yazılacak olursa çekin kayden ödenmesi istenmiş telakki olunur. Bir mahsup çeki ancak hesaba alacak kaydı, takas ya da hesap nakli yoluyla ödenebilir.

ÇEKTE ÖDEME

Çek muhatap bankaya ibraz edildiğinde, eğer karşılığı var ise banka tarafından ödenmelidir. Tabi ki bu ödemenin yapılabilmesi için yargısal bir engelin bulunmaması gerekir. Çekin karşılığının hesapta bulunmasına rağmen hamiline ödenmesinin geciktirilmesi halinde, çek hamiline, her geçen gün için binde üç gecikme cezası öder. Bu hâllerde 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun hükümleri uygulanmaz.

ÇEK ÖDENMEK İÇİN İBRAZ EDİLİR

SÜRE ?

Bkz. Önceki şema

NEREYE İBRAZ EDİLİR?

1. Muhatap bankanın Türkiye'deki herhangi bir şubesine
2. Takas Odası *Takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, yasal sorumluluk miktarı (1.120,00-TL) dâhil, kısmî ödeme yapılmaz.*

KARŞILIK VARSA

KARŞILIK YOKSA

MÜRACAAT HAKKI

KULLANMA ŞARTLARI

Müracaat hakkının kullanılabilmesi için, çekin süresinde ibraz edilmiş olması gerekir.

İkinci olarak. Süresinde ibraz edilen çekin ödenmediği tespit edilmelidir. Bu tespit; muhatap bankanın veya takas odasının beyanı ya da protesto ile yapılır.

MÜRACAAT HAKKININ KAPSAMI

Hamil, müracaat borçlularından; çek bedelini, temerrüt faizini, binde 3 komisyonu ve masrafları talep eder. Sadece keşideciden ise çekin karşılıksız olması halinde, karşılıksız kalan miktarın %10'u kadar tazminat talep edebilir.

Ödeyen müracaat borçlusu ise; ödemiş olduğu meblağın tamamını, ödeme tarihinden itibaren hesap edilecek temerrüt faizini, yaptığı masrafları ve nihayet çek bedelinin binde 2 sini aşmamak üzere komisyon ücretini talep edebilecektir.

YASAL SORUMLULUK MİKTARI

Muhataap banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için 1.120,00-TL ödemel zorundadır. Ödenecek tutar hiçbir zaman çek bedelini aşamaz. Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer.

KARŞILIKSIZ ÇEK DÜZENLEME SUÇU

Bedeli ödenemeyen her çek karşılıksız çek değildir. Karşılıksız çekten bahsedebilmek için, öncelikle ortada yasal unsurları sahip bir çek bulunmalıdır. Bu çek ibraz müddeti içinde muhatap bankaya ibraz edilmesine rağmen kısmen veya tamamen ödenmemelidir. Son olarak ise, bu ödenmeme durumunun tespit edilmiş olması gerekir.

Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, ADLİ PARA CEZASI verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına da karar verilir.

POLİÇE HAKKINDAKİ DİĞER HUSUSLAR

RETRET

1. Müracaat hakkı sahibi, poliçe bedelini müracaat borçlularından, bu borçlulardan birinin üzerine çekeceği bir poliçe vasıtasıyla elde etmek yoluna gidebilir.

2. Müracaat hakkı sahibi (ikinci poliçenin keşidecisi), poliçeyi bedeli mukabilinde 3. kişiye devredebilir. Özellikle bu işlem iskonto ettirerek yapılır.

3. Retret çekmeye bütün müracaat hakkı sahipleri yetkilidir. Yeterki poliçede aksine bir şart olmasın.

4. Sadece bir retret çekilmesi mümkündür.

5. Retret görüldüğünde ödenmek için düzenlenebilir.

6. Retrette adresli ve yerleşim yerli poliçe hükümleri uygulanmaz.

7. Retret muhatabının ilk poliçeden doğan sorumluluğu ortadan kalkmamaktadır.

ARAYA GİRME

1. Hamilin müracaat hakkının kullanması, borçlunun kredisi ve senede karşı gösterilecek itimat yönünden tamamen olumsuz bir etki yaratır. İşte böyle bir durumda, poliçe borçlusunun itibarını kurtarmak ve müracaat hakkının kullanılmasını önlemek amacıyla herhangi bir kimse (**Honorant**) araya girer.

2. Herhangi üçüncü bir şahsın araya girmesi veya bir ihtiyati muhatap gösterilmesi mümkündür. İhtiyati muhatap, lümiuzu halinde poliçeyi kabul edecek veya ödeyecek olan kimsedir (bu kişi ikinci muhatap demek değildir)

3. Araya girme suretiyle kabul, muhatabın kabulü yerine ikame edilecek yedek bir kabul değildir. Kabule veya avale ilişkin hükümler kıyasen uygulanmaz.

4. Her müracaat borçlusu ihtiyati muhatap gösterebilir.

5. İhtiyati muhatap olarak gösterilen kimsenin, belli bir şahıs olması icap eder.

6. Araya giren, lehine araya girdiği kişiye, keyfiyeti 2 işgünü içinde bildirir.

7. Araya girme suretiyle kabul vadenin gelmesinden önce, hamilin müracaat hakkı kullanabileceği hallerde olur. İhtiyati muhatap gösterilmesi dışında, hamil, araya girme suretiyle kabulü reddedebilir.

8. Hamil araya girme suretiyle ödemeyi reddedemez.

POLİÇENİN NÜSHASI

Nüsha tanzimindeki amaç, sürat ve emniyet içinde cereyan edecek bir tedavül gücü sağlamaktır. Hamil, elindelki nüshalardan birini, ekseriya birinci nüshayı bir taraftan kabule arz için muhataba gönderirken, elinde kalan nüshayı ciro ederek bedelini almak suretiyle bir başkasına devretme imkanı bulur.

**Bonoda nüsha tanzimi yoktur.

**Nüshalarda sıra numarası olur.

**Tedavüle çıkarılmak amacı olmaksızın düzenlenen nüsha üzerine "kabul nüshasıdır" şeklinde bir kayıt konulabilir.

** Poliçenin hamili, poliçe nüshasının tanzimini, ilk nüshanın keşidecisinden talep eder. Bunun için senedin tek nüsha olduğuna ilişkin bir kayıt olmamalıdır.

**Açık poliçede nüsha tanizmi olmaz.

**Bir nüsha üzerine kabul şerhi yazan muhatap, ancak kabul şerhinin yazıldığı nüshanın ibrazı halinde ödemede bulunmak zorundadır.

** Mütөөddit nüshaları muhtelif kimselere veren cirantalar (bundan sonra gelenler) bundan sorumludur.

POLİÇENİN SURETİ

**Suret, orijinal senedin emniyet içinde muhafazasına hizmet eder.

** Poliçenin her hamili senedin suretini çıkarabilir.

** Surete kabul şerhi konamaz

** Suretin meşru hamili, senedin orjinalinin kendisine teslim edilmesini talebe haklıdır. Suret hamilinin, orijinali kimden talepedeceğini gösteren bir kayıt poliçeye yazılmış olmalıdır.

**Orijinalin cirosu yasaklanabilir. Bu yasağa rağmen yapılan ciro, hüküm ifade etmez.

NOT: Poliçelerde kanuni veya yargısal atıfet süreleri geçerli değildir.

EMRE YAZILI HAVALE

Senet metninde poliçe olarak gösterilmemekle beraber, açıkça emre yazılı olarak düzenlenen ve diğer hususlarda da poliçede aranılan unsurları içeren havaleler poliçe hükmündedir. Emre yazılı havale kabul için ibraz edilemez. Buna rağmen ibraz edilir ve kabulden de kaçınılırsa hamilin bu sebepten dolayı başvurma hakkı yoktur. Havale olunan tarafından isteğe bağlı olarak kabul poliçenin kabulü hükmündedir. Hamil, vadenin gelmesinden önce başvurma hakkını kullanamaz. Emre yazılı havale kambiyo senetlerine mahsus takip yollarından yararlanamaz.

SENET METNİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER

Bir poliçe metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kişiler, değişmiş metne ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metne göre sorumlu olurlar (m.748)

SEBESİZ ZENGİNLEŞME

Zamanaşımı sebebiyle veya poliçeden doğan hakların korunması için gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olması dolayısıyla, düzenleyenin veya kabul edenin poliçeden doğan yükümlülükleri düşmüş bile olsa, bunlar poliçenin hamiline karşı, onun zararına zenginleşmiş olabilecekleri kadar borçlu kalırlar. Sebepsiz zenginleşmeden doğan istem, muhataba, yerleşim yerli bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve düzenleyen, poliçeyi başka bir kişi veya ticari işletme hesabına düzenlemiş olduğu takdirde o kişiye veya ticari işletmeye karşı da ileri sürülebilir. Poliçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı böyle bir istem ileri sürülemez. Zamanaşımı süresi, poliçenin zamanaşımına uğradığı tarihi takip eden tarihten itibaren bir yıldır; ispat yükü, sebepsiz zenginleşmediğini iddia edene aittir (m.732)

POLİÇE KARŞILIĞININ DEVRİ

- (1) Düzenleyen hakkında iflasın açılmasıyla beraber, poliçe karşılığının veya düzenleyenin muhatap hesabına alacak olarak geçirdiği diğer paraların geri verilmesi hususunda düzenleyenin muhataba karşı poliçe ilişkisinden başka bir hukuki ilişkiden kaynaklanan istem hakkı poliçe hamiline geçmiş olur.
- (2) Düzenleyen, karşılık ilişkisinden dolayı haiz olduğu haklarını devrettiğini poliçede beyan ettiği takdirde, bu haklar, poliçe hamili kim ise ona ait olur.
- (3) Muhatap, iflasın açıldığı ilan edildikten veya kendisine devir durumu ihbar edildikten sonra yalnız poliçenin iadesi karşılığında usulü dairesinde hakkını ispat eden hamile karşı ödemede bulunabilir (m.733)